

МАКТАБГАЧА ЁШДАГИ БОЛАЛАРНИ КАСБГА ЙЎНАЛТИРИШ ОРҚАЛИ ИЖТИМОЙ РИВОЖЛАНТИРИШ

<https://doi.org/10.53885/edinres.2022.10.10.025>

Бердиева Мухаббат Мейлиевна,
Мактабгача таълим назарияси кафедраси доценти, PhD
Термиз давлат педагогика институти

Аннотация. Мақолада мактабгача таълим ташкилоти тарбияланувчиларини касб-хунарга ўргатиш, ёшлигидан бошлаб касбга бўлган қизиқишларини оширишнинг ижтимоий афзалликлари баён қилинган.

Калит сўзлар: касб, хунар, мактабгача таълим, тарбияланувчи, педагог, мотивация, ижтимоий.

Замонавий жамиятда профессионал ўзини ўзи белгилаш муаммоси долзарб бўлиб қолади. Замонавий ҳаётнинг юқори суръатлари, ахборот технологияларининг ривожланиши меҳнат бозорини турли хил янги касблар билан тўлдиради, уларда ҳаракат қилиш ва ўз қобилияти ва имкониятларига мос равишда онгли танлов қилиш кўпинча қийин. Юқори касбий, ижтимоий фаол, ташаббускор, ташкилотчилик ва ижодий салоҳиятга эга инсонларга эҳтиёж катта. Ўз тақдирини ўзи белгилаш ва ўз-ўзини ривожлантиришга қодир профессионал шахсни шакллантириш замонавий таълимнинг энг муҳим вазифаларидан биридир.

Касб-хунарга йўналтиришнинг бир қисми сифатида болалар боғчаси ягона узлуксиз таълим тизимининг бошланғич бўғинидир. Мактабгача таълим муассасаси касблар ҳақидаги асосий билимларни шакллантиришнинг биринчи босқичидир. Болалар боғчада касбларнинг хилма-хиллиги ва кенг танлови билан танишадилар. Бола қанчалик кўп маълумотни ўзлаштирса ва қанчалик хилма-хил ва бой бўлса, келажакда унинг ҳаётини белгилайдиган ҳал қилувчи танловини амалга ошириш осонроқ бўлади. Инсонда ҳамма нарса болаликдан, шу жумладан касбий йўналишдан келиб чиқади.

Боланинг касблар ҳақидаги ғоялари унинг шу пайтгача камбағал ҳаётий тажрибаси - она ва даданинг иши, болалар боғчаси ўқитувчиси, учувчи, политехники, сотувчи касби билан чекланган, аммо болалар бу ёки бошқа таниш йўллар ҳақида жуда кам ва жуда юзаки билишади. касблар. Шу билан бирга, замонавий дунёда жуда кўп иш турлари мавжуд. Инсон фаолиятининг ушбу океанида йўналтирилганлик боланинг ижтимоий мослашувидаги энг муҳим бўғиндир. Шундай қилиб, мактабгача ёшдаги болаларнинг меҳнат ва касблар дунёси ҳақидаги ғояларини шакллантириш замонавий дунёда долзарб бўлган

зарур жараёндин.

Муаммонинг долзарблиги ва аҳамиятини кўриб чиқиб, эрта касбий йўналтириш жараёни мактабгача ёшда, бола касбларнинг кенг дунёси билан танишганида, унинг шахсий фазилатларини ривожлантириш учун асос яратади деган хулосага келди. .

Режалаштириш ва тизимлаштириш мақсадида касб-хунарга йўналтириш бўйича иш олиб борилди, «Касблар оламида» лойиҳаси ишлаб чиқилган бўлиб, у психологик-педагогик шароитлар мажмуасини яратишни назарда тутди, жумладан:

- касбий йўналишнинг ривожланаётган субъект-фазовий муҳитини яратиш;

- ўқув фаолиятини ташкил этишда инноватсион технологиялардан фойдаланиш;

- ўқувчиларнинг оилалари билан ҳамкорликни ташкил этиш;

- шаҳарнинг иқтисодий ва ижтимоий институтлари билан ижтимоий шерикликни таъминлаш.

Ривожланаётган объект-фазовий муҳитни яратишга катта эътибор қаратилди, бу ҳар бир бола учун максимал қулайликни таъминлашга имкон берди, унинг фаолият турини, унда иштирок этиш даражасини, усуллари эркин танлаш ҳуқуқини амалга ошириш учун имкониятлар яратди. уни амалга ошириш ва бошқалар билан ўзаро муносабат. Шу билан бирга, тўғри ташкил этилган муҳит аниқ таълим вазифаларини ҳал қилиш, болаларни ўрганиш ва кўникма ва қобилиятларни ўзлаштириш жараёнига жалб қилиш, уларнинг қизиқувчанлиги, ижодкорлиги ва мулоқот қобилиятларини ривожлантириш имконини беради.

Катта мактабгача ёшдаги болалар билан ижодий номлар билан қисқа муддатли лойиҳалар амалга оширилди: «Мен қаерда туғилганман, у эрда ёрдам бердим», «Ўтмиш ва ҳозирги касблар», «Театр саҳнаси орқасида», «Нефт» ишчилар шахримиз фахри», «Касблар калейдоскопи» ва бошқалар. Лойиҳаларни амалга ошириш жараёнида мактабгача ёшдаги болалар катталар ёрдами билан берилган саволларга жавоб топадилар. Натижалар асосида алгоритмлар, моделлар, вақт жадваллари, тематик ноутбуклар, чизмалар кўргазмалари тузилди.

Муайян касб ҳақидаги ғояларни бойитиш учун ноёб топилма, менимча, таълим квест технологиясидир. Ғоя оддий - нуқталар, босқичлар бўйлаб ҳаракатланадиган жамоалар турли вазифаларни бажарадилар. Ўйин давомида болалар турли касблар вакиллари билан учрашадилар, улар вазифаларни таклиф қиладилар ва уларни болалар билан биргаликда ҳал қилишади. Касблар билан танишиш сунъий равишда тайёрланган сайтларда (қандолатчилик, кимёвий лаборатория, терговчи кабинет) амалга оширилади. Квестлар туфайли болалар

боғчасининг ривожланаётган субъект-фазовий муҳити доимо ҳаракатчан. Бундай тадбирларни ўтказишда катта афзаллик - бу мактабгача таълим муассасасининг барча этакчи мутахассисларининг ягона жамоа (тарбиячи, жисмоний тарбия ўқитувчиси, мусиқа директори) сифатида биргаликдаги фаолияти.

Мактабгача ёшдаги болаларни ижтимоийлаштириш ва эрта касбий йўналишда катта имкониятлар музей педагогикаси усуллари билан таъминланади. Бизнинг болалар боғчамиздаги экспозитсиялардан бири «Ўтмишдаги касблар - ҳозирги замон касблари» асарига бағишланган. Касблар билан танишиб, коллектсия тўплагандан сўнг, болалар боғчасининг ота-оналари ва меҳмонлари учун мини-музейда экскурсиялар ўтказилади, бу эрда тайёргарлик гуруҳининг болалари гид сифатида ишлайди. Музей педагогикаси болаларнинг касб-хунар тарихининг ривожланиши нуктаи назаридан атрофдаги нарсаларни кўриш ва баҳолаш кўникмаларини шакллантириш муаммоларини ҳал қилишда ёрдам беради, меҳнатнинг одамлар ҳаётидаги маъносини англаш, зарурат ва қобилиятларни ривожлантиришга ёрдам беради. атрофдаги касблар дунёсини мустақил равишда эгаллаш.

Аммо асосий қоида: боланинг касб ҳақида билиши этарли эмас, у ўйнаши керак! Касблар ҳақида олинган билимларни мустаҳкамлаш учун мен ролли ўйинлардан кенг фойдаланаман. Касб-хунарга йўналтириш жараёнида ролли ўйинлар, ишлаб чиқариш сюжетлари ва вазиятлари, касбий хатти-ҳаракатлар модели ва шахслараро касбий муносабатлар тақлид қилинади. Агар дастлаб рол танлашда асосий ўринни унинг ташқи жозибадорлиги эгаллаган бўлса: чўққисиз қалпоқ, фонендоскоп, элкама-камар, кейин ўйин жараёнида унинг ижтимоий фойдалари аниқланади. Энди бола ўқитувчи болаларни тарбиялашини, шифокор уларни даволашини тушунади. Тўғри ташкил этилган ўйин меҳнатга ҳиссий ижобий муносабатни тарбиялашнинг ажойиб воситасидир.

Болалар боғчаси ўқитувчиларининг касблари ва иши билан танишиш жараёнида оила муҳим рол ўйнайди. Оила меҳнатга ва касбий фаолиятга муносабат шаклланадиган макондир. Ҳар биримиз, катталар, иш ҳақида ўз ғоямиз бор, биз буни баъзан ўзимиз билмаган ҳолда, болага этказамиз. Агар ота-оналар меҳнатга ўз ҳаётининг муҳим қисми сифатида қараса, уни ўзини ўзи англаш воситаси деб ҳисобласа, бола эрта болаликдан ҳаётдан қониқиш бевосита меҳнат билан боғлиқлигини ва аксинча, билиб олади. Шу боис “Қизикарли одамлар билан учрашувлар клуби” ташкил этилди. Ота-оналарнинг иштироки, биринчи навбатда, болаларнинг ўзлари, уларнинг иши ва қариндошларининг касблари ҳақида суҳбатларда намоён бўлади. Ота-оналар билан биргаликда шаҳардаги улар меҳнат фаолиятини амалга ошираётган ташкилот ва

корхоналарга экскурсия қиламиз. Лойиҳа натижасида “Ота-оналаримиз касблари” китоби яратилди.

“Ота ва она сабоқлари” студиясида ота-оналар билан ҳамкорликда “маҳорат дарслари” ўтказилади. Оналар, дадалар, бувилар мактабгача ёшдаги болаларга мато, ип, пахмоқ, хамир, ёғоч билан ишлаш кўникмаларини эгаллашга ёрдам беради. Мактабгача ёшдаги болалар нафақат янги нарсаларни ўрганадилар, балки ота-оналарнинг маҳоратини ҳам баҳолайдилар ва ота-оналар ўзларини «жамоа ўқитувчиси» каби ҳис қиладилар, чунки биргаликдаги ижод оиланинг бўш вақтини бойитади, оила аъзоларини бирлаштиради ва энг муҳими, ижобий таассуротлар боланинг хотирасида сақланади. ҳаёт.

Ўқувчилар касблар бўйича олган билимларини ижодий ишларда мужассамлаштирадилар. Мактабгача тарбиячилар Оренбург вилояти Меҳнат ва бандлик вазирлиги томонидан ташкил этилган «Меҳнат хавфсизлиги ва мен» танловининг лауреатлари бўлишди.

Такрорий тадқиқот натижаларини таҳлил қилиш шуни кўрсатдики, болаларнинг аксарияти (92%) ота-онасининг касбларини номлайди, 84% болалар ота-оналари ишда нима қилишлари ва жамиятга қандай фойда келтиришларини билишади; болалар боғчада ишлайдиганларнинг касбларини номлайдилар (85%) ва уларнинг ишини биладилар; болаларнинг турли ва нодир касблар ҳақидаги тасаввурлари кенгайди.

Мактабгача тарбиячиларнинг касбий йўналиши мактабгача тарбиячилар учун кенг фаолият соҳасидир. Бола қанчалик кўп маълумотни ўзлаштирса ва қанчалик хилма-хил ва бой бўлса, келажакда унинг ҳаётини белгилайдиган ҳал қилувчи танловини амалга ошириш осонроқ бўлади.

Библиографик рўйхат

1. Таълим ҳақидаги диалоглар. / Эд. В.Н.Столетова. - М.: Педагогика, 1985 йил.

2. Захаров Н.Н. Мактабгача ёшдаги болаларнинг касбий йўналиши. - М., 1988 йил.

3. Кондрашов В.П. Мактабгача ёшдаги болаларни касблар дунёси билан таништириш: Ўқув қўлланма. - Балашов: «Николаев» нашриёти, 2004 йил.